

Garda Dezső

GYERGYÓSZENTMIKLÓS KÖZÉLETE AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁNI ÉVEKBEN ÉS AZ ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT

Háborús összeomlás és főhatalomváltás, 1918–1919

Hasonlóan az ország más részeihez, az első világháború vége Gyergyószentmiklóson sem a nyugalmat hozta el. Az első nagyobb méretű forradalmi megmozdulásokról 1918 novemberében vannak értesüléseink. „Gyergyószentmiklóson egy vörös gárda, amely az ottani nemzetőrökből alakult – olvashatjuk a *Kolozsvári Hírlap* 1918. november 23-ai közleményében – a postát megszállotta, a vasutat hatalmába kerítette és a városban anarchia szerű állapotot teremtett.”¹

A lázadás méreteire utal az ugyancsak Kolozsváron megjelenő *Ellenőr* című lap tudósítása is, melyben többek között a következőket olvashatjuk: „Hivatalosan is megerősítették, hogy Gyergyószentmiklóson a portyázó nemzetőrök rabolnak, gyilkolnak és öldökölnek. A postahivatal épületét teljesen tönkretették. A nemzetőrök asszisztálnak minden rendezettségben a csőcseléknek. A telefon és a távíroda berendezést megrongálták. A postai hivatalba fegyveres csoportok rontottak be. A postai tisztviselőknek az ablakon keresztül kellett elmenekülnie a csőcselék és a nemzetőrök dühe elől.”² Az *Ellenőr* című lap szerint a gyergyószentmiklósi Nemzeti Tanács kétségbeesett hangon kért katonai segítséget Kolozsvártól és egy páncélvonatot „a város és a vasút megmentésére”. Ugyanazon lap szerint a kerületi parancsnoksághoz is érkezett egy távirat, melyben a katonai erő kirendelését kéri a gyergyószentmiklósi polgármester.³ A maroshévízi mozgóórség, valamint a Marosvásárhelyről később érkező katonai egységek végül is elfojtották a helyi lázadást.

A gyergyószentmiklósi események intenzitását jelentősen befolyásolta a világháború után létrejött helyi szakszervezeti bizottság is. A városban 1919-ben uralkodó hangulatot igen hűen tükrözi a város polgármesterének a jelentése, melyben tudunkra adja, hogy: „néhány hónapja a szocializmus leple alatt,

a bolsevista ügynökök irányításával megkezdődött a munkásszakszervezetek megalapítása.”⁴

A város vezetője a szakszervezetekben folyó politikai tevékenység jellegéről is megemlékezett: „ezek a szervezők az állam biztonsága elleni propagandájukkal a magántulajdon ellen tevékenykednek, és a következő kifejezéseket használják »ki vagytok zsákmányolva!«, »dolgozzatok magatoknak!«”⁵

A korabeli eseményről a helybeli római katolikus plébánián a következőket jegyezték fel:

„Gyergyószentmiklóson november 22-én a vörös gárdisták kerekedtek felül, feltörték a muníciós raktárt s rettenetes lövöldözést vittek véghez, a polgármestert, városi főjegyzőt, a városi számvetőt, az egyik aljegyzőt halálra keresték, de részint idejében elrejtőzködtek, kettő a városról elmenekült. Ezen rettenetes éjszakán lőtték meg Blénesi Albert birtokost, egyháztanácsost, ki sebeibe belehalt harmad napra, Pál Ignác birtokost, határbíróat agyba főbe verték, de ez irtózatos sebeiből felépült.

A plébániát nem bántották, sem a plébánost, sem a segédlelkészeket nem bántalmazták, egyes fenyegető hangok voltak a polgármester háza előtt a papokra is, mint népevezetőkre, de dacára annak, hogy egész késő éjig a plébánia körül lődöztek, a polgármestert keresve, de a plébániai lakra nem lőttek. Reggel megérkeztek Marosvásárhelyről a nemzetőrök, kik megakadályozták a további kegyetlenkedést. A főbűnösöket elfogták.”⁶

A vörösgárdisták lázadása és a bolsevik típusú munkásszakszervezetek létrehozása megkönnyítette a románok bevonulását és hatalomátvételüket Gyergyószentmiklóson. A román katonai bevonulásról és a hatalomátvételről a *Domus Historiában* a következőképpen emlékeztek meg: „December elején bevonultak a románok, ezután több kitörés nem volt.

1919. február hava egyik napján Voltureszku kapitány összehívatta a képviselőtestületet és azt kívánta, hogy a román nemzeti zászlót tétessük ki. Mi erre hajlandók nem voltunk, hivatkoztunk arra, hogy

¹ *Kolozsvári Hírlap*, 1918. november 23.

² *Ellenőr*, 1918. november 23.

³ Uo.

⁴ TMM, *Munkásmozgalmi dokumentumok*.

⁵ Uo.

⁶ *História Domus* (GyFLGyL, Gyergyószentmiklósi római katolikus plébánia iratai).

a békekonferencia még nem döntött, sőt óvást emelünk, s a jegyzőkönyvet a jelen volt 27 tag aláírta, köztük a két plébános is.

Szabó Györgyöt és Görög Joachimot valószínűleg ezért 1919. április 7-én mindnyájunkat a román csendőrök letartóztattak, és letartóztatva voltunk április 19. estig. Ekkor szabadon bocsátottak. Nem is mondták meg a letartóztatás okát.⁷ A város polgármestere Orel Dezső a román uralom állandósulása után nem vállalta az eskü letételét a román hatóságoknak, inkább lemondott tisztségéről. Ezt követően a román katonai hatóságok 1919. május 19-én elfoglalták a városi hivatalokat. Dr. Tódor Béla helyettes polgármestert hivatalából kivezették, helyébe, polgármesternek Prekup Emil ügyvédet, városi ügyésznek pedig Dobrán Mihály ügyvédet tették.⁸

1919. május 24-én a csendőrség házkutatást végzett Orel Dezső lakásán, akitől ez alkalommal elkobozták a lakásán talált revolvereket és kardokat. Minderről a helyi csendőrség parancsnoka, Iuliu Florea főhadnagy elismervényt adott a családnak.⁹

A háborús pusztítások a város lakói és közigazgatásának számára igen nagy kárt okoztak. A város lakosságát még jobban sújtották a hatalomátvétel utáni magyarellenes intézkedések. A diktatórikus vezetést bizonyítja az a tény, hogy az a Iuliu Florea főhadnagy lett a város polgármestere, aki Orel Dezsőnél a házkutatást szervezte. Igen ám, de a Gyergyószentmiklósra a háború után betelepedett románság nem volt megelégedve Iuliu Florea magyarellenségével és egy szélsőségesebb gondolkodású személyt szeretett volna városatyának tenni.

Sajtókommentátorunk a háború után Gyergyószentmiklósra betelepedett románság magatartását így mutatta be: „A teljes érthetőség kedvéért tudni kell ugyanis azt, hogy a gyergyószentmiklói románok, túl a politikai pártokon, két táborban vannak, s látszólagos összetartásuk csak ott és akkor őszinte, ahol és amikor magyarokkal szemben felmerült vitás kérdéseket kell elintézniük. Egyik részük a magyarság iránt emberséges megértéssel viseltetők táborába, másik részük a túlzó sovinizták táborába tartozik. Ezért folytatnak állandóan intrikát egyesek egymás ellen, amely intrikáknak a magyarság kénytelen-kelletlen hallgatólagos tudója és szemlélője. S ezek az intrikák okozói leginkább a nap-nap után ismétlődő incidenseknek és a magyarság rovására kiadott rendeleteknek.”¹⁰

A magyar érdekképviselet kérdése 1922–1925-ben

A helyi magyar közösség érdekvédelmének biztosítására csak három és fél év elteltével konszolidálódott országos magyar politikai alakulat: 1922 decemberének végén alapították meg az Országos Magyar Pártot, amely aztán 1938. február 11-ig, a királyi diktatúra bevezetéséig működött.

Az alakuló gyűlés a gyergyóiak számára is igen fontos volt. Legalábbis erről tanúskodott a gyergyószentmiklói *Székely Szó* című hetilapban megjelent írás is, mely igen részletes tudósítást közölt a kolozsvári alakuló gyűlésről. A szinte jegyzőkönyvszerű beszámoló írás a következőket tartalmazta:

„A Magyar Párt csütörtök délelőtt tartotta meg alakuló nagygyűlését Kolozsvárt az Iparkamara helyiségében. Az alakuló gyűlésen részt vett egész Erdély magyarsága kiküldötték útján. Az előkészítő bizottság nevében dr. Kecskeméthy István a volt Magyar Néppárt elnöke mondott megnyitó beszédet, utána dr. Grandpierre Emil a Magyar Nemzeti Párt elnöke mutatott rá beszédében a magyarság testet öltött egységének jelentőségére. A felszólalásokat óriási tapsvihar kísérte.

Utána Hajdú István, a marosvásárhelyi kiküldött mondott nagyhatású beszédet, örömmel üdvözölte a Magyar Nemzeti Párt és a Magyar Néppárt fúzióját, és javasolta, hogy a Magyar Párt elnökévé közfelkiáltással báró Jósika Sámuelt válasszák meg.

Báró Jósikát, aki után küldöttség ment, nagy tapsvihar fogadta. Felszólalásában megköszönte a megtiszteltetést és elfogadta az elnökséget. Magyar Pártunk – mondotta – a volt Magyar Szövetség programja alapján áll. Tudjuk, hogy a román sovénnek – megmozdulásunkat nem fogják szívesen látni, de meggyőződésünk, hogy népünk fajszeretete és igazságérzete politikai érdekeinket dicsőségre fogja vinni. Nagy lelkesedéssel fogadott beszéde után az új párt programját és a szervezeti szabályzatot olvasák fel.

Sándor József Kiss Géza szereplését kritizálja és határozati javaslatot olvas fel, hogy a Magyar Párt mondja ki, hogy az erdélyi választójogi törvény megszüntetése s az ó-királyságbeli lajstromos választójogi törvénnyel való helyettesítése, valamint a választójegyzékek évenkénti kiigazítása érdekében törvényes úton minden lehetőséget megtesz.

Kovács Kálmán kolozsvári tanár a felekezeti iskoláknál fennálló rendellenességek megszüntetése érdekében terjeszt elő határozati javaslatot, követelve

⁷ Uo.

⁸ Uo.

⁹ OcsL.

¹⁰ Megkezdődött a küzdelem Gyergyó magyarságának a leigázására. *Székely Szó*, 1923. február 25.

mondja ki a Magyar Párt, hogy a felekezeti iskolák fenntartásához ragaszkodik; mondja ki, hogy felekezeti iskolák autonómiáját és tan-szabadságát minden törvényes eszközzel meg fogja védelmezni és, hogy e követelések az új román alkotmány pontjai közé felvételnek. A határozatot pedig a törvénykezési bizottság és Ófelsége elé terjesszék.

A következő szónok Jakabffy Elemér lugosi kiküldött, aki a földreformmal és annak végrehajtásával kapcsolatos sérelmekről terjeszt elő javaslatot.

Zágoni István a személyes szabadság biztosítása érdekében szólal fel és a nagygyűlés feladatává teszi, hogy a személyes szabadság ellen elkövetett sérelmekkel szemben minden törvényes eszközt vegyen igénybe, tiltakozzon a kiutasítások ellen és követelje, hogy a szabadságjogokban való egyenlő részesedést mindenki számára biztosítsák.

Fekete Nagy Béla ipari- és kereskedelmi ügyekben terjeszti elő határozati javaslatát. Nalácz István pedig az esküt nem tett tisztviselők sérelmével kapcsolatban terjeszt elő határozati javaslatot.¹¹

A gyergyószentmiklói tudósító a vezetőségválasztás eredményeit a következőképpen mutatta be: „A Magyar Párt elnökévé Báró Jósika Sámuel választották meg, alelnökök lettek: Báró Ambrózy Andor, Barabás Béla, Bernády György, dr. Grandpierre Emil, dr. Paál Árpád, dr. Haller Gusztáv, dr. Jakabffy Elemér, dr. Kecskeméthy István, Szabolcska Mihály, Sándor József, báró Szentkereszty Béla, dr. Thury Kálmán és Ugron István. A titkári és ügyészi állások betöltését a nagygyűlés az elnökségre bízta.”¹² Az újságcikkből azt is megtudjuk, hogy „a nagygyűlésen választották meg a harminc tagú intéző bizottságot is, melynek tagjai Csíkmegye képviselőjében Nagy Jenő dr. és Pál Gábor dr., Gyergyószentmiklósról: dr. Kugler Vilmos ügyvéd, dr. Makkay Domokos ügyvédjelölt, s az áldozatra mindig kész magyar iparosság képviselőjében Barna István cipésziparos polgártársunk jelent meg az alakuló nagygyűlésen. Feltűnő volt, hogy az Erdély minden vidékéről nagy számban megjelent gazdák között egyetlen gyergyói gazda sem akadt.”

Gyergyószentmiklós közléte az új főhatalom alatt először az 1923. nyári, időszak előtti országgyűlési választás képezte fontos epizódját. A magyarság már a Magyar Párt megalakulása előtt, az úgynevezett Magyar Szövetség révén részt vett romániai országgyűlési választáson 1922 nyarán,¹⁴ de a jelölések során ekkor a legtöbb magyar jelölt ellen kifogásokat emeltek, és nem engedték részt venni őket a választá-

sokon. Így a háromszéki Sándor József esetében úgy vélték, hogy az aláírások kiolvashatatlanok. Willer József esetében abba kötöttek bele, hogy a dátum a beadvány alján és nem a fején van feltüntetve. Wass Béla jelölését azzal az indokkal utasították vissza, hogy nem volt megjelölve benne grófi címe. Péchy Imrét azért utasították vissza, mert az aláírások kétféle tintával voltak írva. Gyárfás Elemér jelölését azért nem fogadták el, mert az aláírások hasonlítottak egymáshoz. A gyergyószentmiklói Görög Joachim esetében 1922-ben az épelméjűségre vonatkozó igazolás hiányába kötöttek bele.¹⁵

Most, 1923 nyarán báró Jósika Sámuel halála után a Magyar Párt vezetősége utóbbit, Görög Joachim gyergyószentmiklói kanonokot jelölte helyébe a megüresedett szenátori tisztségbe. Gyergyó vidékének magyarsága bármennyire is tisztelte és nagyra becsülte Görög Joachim egyéniségét, mégis közönnyel viszonyult az időszakos választásokhoz.

Színi Lajos a következőképpen hívta a figyelmet arra a veszélyre, amit a gyergyószentmiklói magyarságnak e választástól való távolmaradása jelenthet a magyar közösség számára. „Magyar emberek! A nagybirtokos osztály – amely a, közért áldozhatott volna (ha akart volna) – az agrár reformmal megszűnt. A közbirtokossági, községi köztulajdonok részben megszűntek, részben meg fognak szűnni. Összes iskolánkra szeptemberben kezdet akar, s fog tenni az uralkodó nemzet kormányja. Első osztályban a tanítási nyelv román lesz. A magyar jegyzőket sorban elcsapják. A színmagyar Gyergyószentmiklós városi tanácsának eddig 10 magyar tisztviselőjét dobták ki állásából.”¹⁶

Ezt követően Görög Joachim emberi értékeinek és a magyarságra leselkedő veszély bemutatásával biztatta a gyergyószentmiklósiakat a szavazócédulák kivételére. Felhívásában a következőképpen fogalmazott: „Magyar emberek! Akadt egy ember, aki nyugalma feláldozva, pihenésre fordítandó idejét is munkával cserélve fel elvállalta szenátori tisztségre való jelölését. Nappal papi, tanítói ezerféle nehéz és felelősségteljes hivatását végzi, éjszakánként románul tanul, hogy ez ország szenátusában is dicsőséget szerezzen fájának, eredménnyel küzdjön e faj érdekeiért. S e szintiszta magyar város 750 szenátorválasztó polgára közül 1 ember vesz fáradságot arra, hogy szavazójegyet kivegye a városi tanácstól. Magyar emberek! Ha még ezek után is kételkedtek abban, hogy mi sor vár reátok jövőben, akkor vagy esztelenek, vagy elvetemültek vagytok. A teljes anyagi tönkrementés s tána az

¹¹ Megalakult a „Magyar Párt”. Uo., 1923. január 3.

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ BALÁZS Sándor 2008, 29.

¹⁵ MIKÓ Imre 1941, 26–27.

¹⁶ Miért nem respektálják a kisebbségi jogokat? *Székel Szó*, 1923. július 29.

erkölcsi halál. Döglendő faj tagjai vagyunk magyar emberek valahányan. S a sírt, melyben fajunk fog elszülyedni, kárörvendők veszik körül, s embermilliók ajakán csúfos gúnykacaj ül.¹⁷

A gyergyószentmiklósi magyarság magatartásának hátterében a liberális párt, a polgármester és a rendőrfőnök megfélemlítő intézkedései álltak. Az eseményeket befolyásolta az a tény is, hogy a kormányköröknek sikerült egy magyar ellenjelöltet találnia, aki nem volt más mint a gyergyószentmiklósi román középiskola magyar igazgatója, dr. Szócs Géza. Színi Lajos megdöbbenéssel tapasztalta a magyarság részéről az árulást, de véleménynyilvánításra készítette őt az általa magyarbarátnak vélt polgármesternek a magatartása is. Megdöbbenését a következő szavakkal rögzítette:

„Hát jelöltet állított a kormány Görög Joáchimmal szemben? És magyar ember vállalkozott a jelölésre...?! Halljátok csak, hogyan beszél! Hogy ő nem csillogó tollú páva, csak szürke veréb, de a szenátusban majd nem kap a zsebéhez szótár után, ha beszélni kell. Hallgassátok csak, s maszlagolódjatok.

Florea Gyula gyergyói primár (polgármester) is Szócs dr. érdekében szólal fel. Hogyan, hát Florea már ennyire liberális? Igen? Hát akkor az ellentét közte és Spătar–Tabán urak között személyi jellegű, s nem politikai, vagy csak színlelt; előre kiosztott szerepek eljátszói valamennyien a tragédiában, melynek végén a gyergyói magyarság vérző teteme marad az aréna porondján...?! Hátborzongató feltevés!¹⁸

Az eredmény: az Országos Magyar Párt az 1923 augusztusi szenátorválasztáson elszenvedte első nagy vereségét a Gyergyói-medencében. A vereséghez a választási csalások és a megvesztegetések is hozzájárultak, de a fő okot a megfelelő felkészülés és hozzáállás hiánya jelentette.

A magyar érzelmű értelmiségiek Dr. Gaál Alajossal az élen a magyar párt gyergyói tagozatának a megalapításában látták az 1923-as évi vereségekhez hasonló események megismétlődésének a megakadályozását. Ők az 1923. július végi gazdaggyűlésen fogalmazták meg először a Magyar Párt gyergyói tagozata létrehozásának a szükségességét. A *Székely Szó* című hetilapban nyomon követhetjük a Magyar Párt keretében végbement változásokat, melyek a gyergyói tagozat létrehozása felé vezettek. Egy 1925. augusztus 9-ei írásban arról olvashatunk, hogy:

„A romániai magyarság harci fronton áll nagy csaták előtt fölkészületlenül, megszervezetlenül. Megyénként néhány tagadhatatlanul lelkes ember reprezentálta a magyarságot eleddig és végezte a megszer-

zetlen tömegek helyett is a nehéz munkát, állotta a titáni harcot. Üdv nekik! Most pedig legyen szabad és adasson meg a jog, hogy mi, a magyar kisebbség helyi sajtója s mi, a Magyar Párt szürke katonái a saját pártunk bel-életébe beleszólhassunk, egyet-mást elmondhassunk.

Tessék föltételezni rólunk, hogy csak nemeset és jót akarunk. Most az egyszer tegyük a meggyanúsítást, a kicsinyes vádak és kellő higgadtsággal idegeskedés nélkül vitassuk meg a Magyar Párt minket érintő belügyeit.¹⁹

Az újságcikk írója – valószínűleg Dr. Gaál Alajos – nyíltan bevallotta, hogy a *Székely Szó* tulajdonképpen a Magyar Párt szószólója. A következőkben a szerző jelezte a megmérettetések sorozatát, melyben a magyarságnak mint egy egységes hadseregnek kell helytállnia. Mint írja, „Harcok küszöbén állunk. Jönnek a mezőgazdasági és iparkamarai, valamint a községi választások, de jönnek nemsokára az általános választások is, mikor a parlamenti képviselőtől kell újonnan gondoskodnunk. Harcok, melyekre fölkészülve, teljes vértetben kell kiállanunk. Harcok, melyek megvívására öntudatos katonaságra van szükségünk. Nem elég egy-két jól bevált tiszt és vezér, aki csak vezérelni tud. Tizedekbe, századokba és ezredekbe szedett, dresszúrázott katonaságra van szükség, hogy legyen mit vezérelni és legyen kivel harcolni.”²⁰

Végül is megállapította, hogy nincs megfelelő politikai szervezettség. A következő kérdésfelvetéssel tette nevetségessé a csíki szervezetet: „No és hol van ez a megszervezett hadsereg? Sehoh! Vagy csak nem nevezik meg szervezettnek a csíki magyarságot? Ez egy kissé komikus lenne!”²¹ Véleménye szerint nem lehet pillanatnyi felhevüléssel végezni a pártmunkát. Szerinte „A magyar pillanatnyi fölhevüléssel nagy dolgokra is képes: ez a hites szalmaláng, ami még nem jelenti azt, hogy a progresszív kiépített, rendszerbe fogott energiával fölvehetné a harcot, vagy hogy azt helyettesíthetné.

A korcsmai verekedés magyar virtus, a fölindulás szülte szalmaláng szintén, de nem erre van nekünk szükségünk, itt nem egy csatát kell megvívni, amire provizórikus berendezkedések is elegendők, hanem mindennapos harcok légiói ellen kell állandó engardeba állítani az összmagyarságot, hogy a harcok kimenetele felől kétségünk ne lehessen. A romániai magyarságnak csak egy pártja van és nem is kívánatos, hogy több pártja legyen. Minden megosztás csak erőpazarlást jelentene. Ezen az egységen belül hová tartoznia kell minden magyarnak – lehetnek, sőt kell legyenek vélemény különbségek, differenci-

¹⁷ Uo.

¹⁸ A Népszövetség kiküldöttei Gyergyóban. *Székely Szó*, 1923. augusztus 5.

¹⁹ A Magyar Párt gyergyói szervezkedése. Uo., 1925. augusztus 9.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

ák, melyek a szervezet tökéletesebb kiépítését, a párt eredményesebb munkáját vannak hivatva szolgálni. Ez a kritika jogos és kívánatos!”²²

A Magyar Párt csíki szervezetének a határozatlanságát, bátortalanságát a következőképpen mutatta be: „Néhány ember ült össze tárgyalni mindannyiunkat érintő dolgokat és határozott anélkül, hogy törődött volna a mások sokszor igen üdvös és megszívlelendő véleményével is. Erre azt mondták, hogy a hatóság nem engedélyezne gyűléseket. Ezzel szemben az az igazság, hogy soha meg sem kísérelték annak megtartása iránt kéréssel fordulni Gyergyóban a hatósághoz és hogy a hatóság igenis készséggel engedélyez minden törvényes kautelákkal rendelkező gyülekezést.”²³

Mivel a gyergyóiak a csíki szervezet magatartásával elégedetlenek voltak, külön gyergyói szervezet létrehozását határozták el. Tudtunkra adják:

„A gyergyói szervezetet megcsináljuk mi magunk gyergyóiak, minden gyámság és dadáskodás nélkül, mert már meguntuk várni, amíg Csíkból valamit kegyeskednek ez irányban tenni. . . Most pedig tisztázva részünkről ezt a kérdést, nyújtjuk munkára mocsoktalan tenyerünket mindazoknak, kik a Magyar Párt és vele együtt a romániai magyarság érdekében tenni és munkálni készek.

Mi egymásra soha nem haragudhatunk, mi egymást meg nem vethetjük, el nem gáncsolhatjuk soha!”²⁴

A Magyar Párt gyergyói tagozata létrehozásának a gondolata a csíki szervezet vezetőit tevékenységre kényszerítette. Augusztus közepén Gyergyószentmiklóson tartották a Magyar Párt csíki tagozatának intézőbizottsági ülését. A gyűlésen „Balogh delegált elnök ismertette a központ és a csíki részek véleményét a kamarákra vonatkozólag, ami után a jelölést Gyergyó részéről megejtették. Rendes tagokul dr. Barabás János, Angi István és Páll Lajos jelöltettek, míg póttagokul dr. Péterffy Lőrinc, dr. Gaál Endre, dr. Avéd János küldettek ki. A választással kapcsolatos intézkedések megtételére az elnökség kéretett föl.

Élénk vita fejlődött ki egy a kolozsvári központhoz beérkezett értesítés kapcsán, mely szerint itt Gyergyóban egy bomlasztó folyamat indult volna meg a Magyar Párt kebelén belül. Az inszinuációt jelenvoltak a legteljesebb egyetértéssel utasították vissza, s leszögezték annak rosszhiszeműségét. Egyben örömmel állapították meg, hogy itt, Gyergyóban tényleg létezik egy erősebb mozgalom, mely a tagozat tökéletesebb kiépítésén érdek nélkül, minden személyi ambíciók mellőzésével fáradozik éppen

a tagozat munka és teljesítő képességének fejlesztéséért a közlegő községi és általános választásokra való tekintettel is.”²⁵

A gyergyószentmiklósi megbeszélésen dr. Gaál Alajos „rámutatott a tagozat községenkénti, népképviselési alapon, közgyűlések útján való megszervezésének parancsoló szükségességére: munkaképes csak úgy lehet a Magyar Párt, ha egy évről-évre falunként választott tágabb végrehajtó bizottság, permanens kontaktust tart fenn a néppel, mely őt kiküldötte, s a mely neki mandátumot adott. Ezért kívánja haldéktalanul községenként közgyűlések tartását és a falunkénti megszervezést.”²⁶

Vele szemben „Angi István birtokos fölhozza, hogy a falusi nép erkölcsileg megbízhatatlan és alacsony értelmiségű, s így veszélyes fegyver volna a népre bízni ezt a szerepet.” Angi István véleményével kapcsolatban Puskás István, dr. László Dezső és dr. Gaál Alajos elkötelezettségüket jelezték „a falusi székely társadalom ez irányban várható teljesítő képességére vonatkozóan”.²⁷

A Magyar Párt csíki szervezetének intézőbizottsága Dr. Benke Antalt bízta meg egy előkészítő értekezlet összehívására, mely a legközelebbi jövőben fog összeülni. A gyűlés végén megállapodtak abban, hogy ezután az üléseket felváltva Csíkszeredában és Gyergyószentmiklóson fogják tartani.²⁸ A *Székely Szó*nak az intézőbizottsági gyűlésről történt tudósítása Angi István nyilatkozatával kapcsolatban igen nagy botrányt eredményezett. De a gyergyói önállósodási törekvésekkel kapcsolatos megnyilvánulásokkal kapcsolatban is sokan másképp nyilatkoztak Csíkszeredában, mint Gyergyóban. A csíkszeredai Balogh Géza e törekvéseket és Angi István nyilatkozatát Csíkszeredában nem úgy értelmezte, mint Gyergyószentmiklóson. Az Országos Magyar Párt Csíkszeredai tagozata vasárnap délután 3 órakor Csíkszeredában tartott nagygyűlésén a gyergyószentmiklósi intézőbizottsági gyűlésről tendenciózusan nyilatkozott. Balogh Géza csíkszeredai megbélyegző véleményére és a *Brassói Lapok* augusztus 20. számában megjelent vezércikkben megfogalmazott támadásokra Dr. Gaál Alajos a *Konkolyhíntés* című írásában a következőképpen válaszolt: „Nem akarunk epések lenni és nem akarunk e miatt a naiv kirohanás miatt ártani a romániai magyarságnak és nem akarunk kellemetlenkedni a csíkszeredai magyar tagozat jelenlegi vezetőinek sem, mert ezzel nem tennénk szolgálatot kisebbségi ügyünknek.

De megmondjuk azt a legszükségesebb mondanivalónkat, melyet, mint az Országos Magyar Párt

²² Uo.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ A Magyar Párt csíki tagozatának intézőbizottsági ülése

Gyergyószentmiklóson. *Székely Szó*, 1925. augusztus 16.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

csíki tagozatának szerény közlegényei tiszta lelkiismeretünk és értelmünk, magyar fajiságunk jogánál fogva, a magunk és annak a tömegnek nevében, melyet képviselünk – megmondani kötelességünk. Mi elvekért és nem személyekért vagy ellen harcolunk! Éppen ezért ennek a nagygyűlésnek személyi megállapításai alig érdekelnek.

De érdekel az a mód, ahogy a csíki tagozat egyébként általunk is nagyra becsült vezetői a *Székely Szó* által hangoztatott elveket személyi ügyekké akarják degradálni és azokról a megszívlelendő, s csak a Magyar Párt munkaképességének növelésére, az összmagyarság javára tett proпозиciókról könnyelmű nonchalance-szal, struccmódra akarnak napirendre térni.

Nem uraim, ezt az ügyet, a magyarság és a Magyar Párt községenkénti, népképviselési alapon, közgyűlések útján való megszervezését egy ilyen hírlapi műfelháborodással és üres megbotránkozással nem lehet elintézni! Komolytalan és naív ez a komolykodás és nagyképűsködés. Felháborodnak azon, hogy a *Székely Szó* a magyarság megszervezése érdekében itt bent a pártban kezd parlamentáris harcot?! Engedjék meg, hogy mi is botránkozzuk meg egy kicsit ezen a súlyok eldobásos műmegbotránkozáson!”

Mikor a sajtó rossz útra téved címmel a következőket írja a *Brassói Lapok* munkatársa a *Székely Szó*ról:

„Balogh elnök bejelentette, hogy a Gyergyószentmiklóson megjelenő *Székely Szó* Angi Istvánnak az intéző bizottság legutóbbi ülésén a szervezkedés kérdésében tett kijelentését a valóságnak meg nem felelően közölte és olyan színezetet adott annak, mely alkalmas lehet arra, hogy a faluk népét a párt egyik leglelkesebb és legodaadóbb híve és munkása ellen hangolja. Az intéző bizottság kérdéses, ülésén jelentek egyértelmű; helyeslése közepette állapította meg, hogy a jelzett tudósítás elferdítve hozta nyilvánosságra Angi István nyilatkozatát és javasolta, hogy fejezze ki a nagygyűlés megbotránkozását a helyi sajtó ilyen magatartása fölött és ezt juttassa a sajtó útján nyilvánosságra. Görög Joáchim kanonok és P. Bíró Benedek zárdafőnök megbélyegezték (Hm!?) a helyi sajtó eltévelyedését stb. Íme egy elnök és intézőbizottság sajnálatos eltévelyedése. Maga Angi István, kit mi korrekt, és becsületes férfiúnak, snájdig gavalérnak ösmerünk, lehet a legjobban megbotránkozva azon, hogy a *Székely Szó*ban foglalt és az ő szájába adott nyilatkozat valóságát az intézőbizottság kétségbe vonja.

Amit a *Székely Szó* Angi István nyilatkozatáról írt, az igaz. Azt a *Székely Szó* minden tendencia nélkül, Angi István lekicsinylésének még a gondolatától is távol állva írta meg. Hogy a *Székely Szó* sajnálatos

indiszcériót követett el akaratlanul is, amivel mint a *Brassói Lapok*ból kitudt, Angi Istvánt talán megbántotta, ez igaz lehet és ezért mi megkövetjük őt, anélkül, hogy erre kért volna.

De hogy Balogh Géza úr, mint a csíki tagozat helyettes elnöke a tárgyalat szervezkedési kérdésből személyi ügyet rendezzen, ez ellen a leghatározottabban tiltakozunk. Nem Angi Istvánnal van dolgunk, hanem a Magyar Párt megszervezésével, melynek kérdését nem engedjük elsikkasztani. Ez a Balogh Géza-féle kirohanás és lebunkózás, sehogy sem áll jól a csíki összmagyarságot képviselő tagozat még csak helyettes elnökének képéhez. Mellékvágányra terelni ezt a mozgalmát a gyergyói magyarságnak, melyen át azt összmagyarság tökéletesebb megszervezéséért, s azon át a boldogulásért küzd – elnökhöz nem illő sarlatánság!”²⁹

A Magyar Párt gyergyói tagjai az ilyen magatartásforma ellenére is a szervezetet a falvakig, a tízesekig akarták életképesse tenni. Dr. Gaál Alajos szerint: „Megadatott... nekünk egy másik lehetőség és kötelesség kisebbségi helyzetünk javítása érdekében, ahol már a legszebb eredmények kecsegtetnek és ahol mindenki a legheroikusabb munkakört vállalhatja magára. Ez a mi belső helyzetünk, az állam keretén belől való elhelyezkedésünk érdekében kifejtendő tevékenység. Még meglévő kultúránk, számbeli és morális energiánk erejével egy jobb sorsot kell ki-harcoljunk magunknak ezek között az országhatárok között.

Tehát szervezkednünk kell, hogy a magyar kisebbség, mint szunnyadó anyag egy hatalmas energiává alakulhasson át a közel jövőben. Szervezkednünk kell, hogy komolyan vegyenek ellenségeink és barátaink egyaránt. Befelé konszolidált harmonikus munkát, kifelé erőt és harckészséget kell reprezentálnunk, hogy beleszólhassunk sorsunk irányításába. A vasárnap lezajlott gyergyói szervezkedés csak a nagy kontüroket fektette le. Ezekben a kijelölt körvonalokon belül egy vég nélküli építő munkának kell elhelyezkednie, melynek eredményei annál nagyobbak, minél minuciózusabb volt a megszervezkedés.”³⁰

A gyergyói szervezet létrehozásának érdekében Gaál Alajos a következőképpen érvelt: „A Magyar Párt alapszabályai ma még hiányosak és a fenti lehetőségeknek útját állják. Ki kell dolgoznunk egy olyan alapszabály módosítást, mely nem a megyei közgyűlést tartja utolsó szervének, hanem a falon építi föl a legteljesebb falanx erdejét. Az utolsó házcsoportot, melyben magyarok laknak és magyarul gondolkoznak, önálló, öntudatos biológiai tényezőjévé kell tenni a magyar organizmusnak, az összma-

²⁹ A Magyar Párttól Csíkmegeye székely népéhez! *Székely Szó*, 1925. szeptember 13.

³⁰ Falanxba verődés. Uo., 1925. szeptember 20.

gyarság egyetlen Magyar Pártjának. A szervezés ki kell menjen az egy-füstös falusi házhoz, hogy onnan visszatérve alulról fölfelé termelje ki a maga vezetőit. Ha ez így meg fog történni, úgy nincsenek külön pártalakító tendenciák és nincsenek Bárdos Péterek sem. A nagy tömegek kérnek szót, mert bennük van a mérhetetlen energiák ereje és az ő életük termel reális elgondolásokat a mi jövő politikai orientációnkra vonatkozólag is.

A gyergyói magyarság tempót akar diktálni, példát akar mutatni Románia minden magyar csoportjának, ami az öntudatos megszervezkedést és az egy párt iránti mentalitást illeti: Szervezkedésünk útját nem állhatja semmi: megfélemlítés, csendőr-szurony, elgáncsolás csak újabb tettekre irritál s a mi akaratunkon lesiklik az elgáncsolás golyója. Munka és megélhetési lehetőséget keres ebben az országban a magyar kisebbség, ehhez békére és konszolidációra van szüksége. Mi keressük a békét, s ennek kiépítésére mindent meg fogunk tenni.”³¹

Dr. Gaál Alajosnak sikerült rákényszerítenie a Magyar Párt csíkmegyei szervezetére az ősi székely önkormányzatiság kisebb egységeinek a felhasználását a köznép jobb bevonása érdekében a szervező munkába. Az Országos Magyar Párt csíki tagozatának gyergyói intéző bizottsága az 1925. szeptember 30-án tartott értekezleten arról döntöttek, hogy az október 11-i csíkszeredai közgyűlés témája a falvakon létrehozandó végrehajtó bizottságok megszervezése lesz.

A *Székely Szó* tudósításából megtudjuk, hogy: „A végrehajtó bizottságok falvakinti megalakítása elhatározott és az egyes falvak megszervezésére a keblől kiküldöttek utasítottak. Utasították a főtitkár, hogy mihelyt aktuálisá válik közölje a falvakról választott intéző-bizottsági tagokkal a szervezkedő gyűlések idejét és a szervezéssel megbízott tagok neveit, hogy a falvak az illetőkkel és az illetők a falvakká az érintkezést ez irányban idejében és megfelelő módon felvehessék. Az elnökség ez úton is kéri az érdekelteket, hogy mihelyt a főtitkár értesítései kiérkeznek, a megfelelő és szükségesnek látott teendők együttes megbeszélésére keressék meg a kapcsolatot a delegáltakkal, és viszont.

Ami a végrehajtó bizottságok falvakinti szerveztét illeti, arra nézve az intézőbizottság a következőkben határozott: Minden egyes községben választandó lesz egy elnök, aki a Gyergyószentmiklóson székelő intézőbizottság illetve elnökséggel egyenes és közvetlen érintkezési viszonyban áll, lehetőség szerint annak tagja is. Választandó továbbá annyi alelnök, ahány tízesből a falu áll, kik a felülről jövő utasításokat már a községi pártelnöktől kapják és rajta keresztül adják le észrevételeiket is. A tízesen belül lesz választandó

azután minden 1000 lélekszám után 5 választmányi tag, kik között utcánként lesz házcsoportokra osztva a magyar lakosság. Minden választmányi tag megkapja a maga 10–20 házat, kikkel ő közli a teendőket és kik vele közlik mindazt, ami a Magyar Párt teendőinek és feladatának körébe vág. A tisztviselői kar az elnökön és alelnökökön kívül egy jegyzőből és egy pénztárosból fog állani.

Kívánatos, hogy a falu ilyenén megalakulásakor ugyanazok, kik már a gyergyói intézőbizottságba beválasztottak a szept. hó 13-iki nagygyűlésen, ugyanazok legyenek benne a falu végrehajtó bizottságában is, mert ezzel az adminisztráció és érintkezés lenne sokkalta könnyebb. Az alakuló közgyűlések tárgysorozatába utalta az értekezlet az új közigazgatási törvény fontosabb részeinek népszerű ismertetését is, melyre vonatkozólag az intézőbizottság megbízta a főtitkár annak kivonatos összeállításával, hogy esetleg kis füzetek alakjában ugyancsak a gyűlések alkalmával a választó polgárság kezébe juttatható legyen. Engedélyezte az intézőbizottság a pártiroda írásbeli teendőjének végzésére egy alkalmazott felvételét, megállapítván annak dotációját is. Tudomására hozza a választó polgároknak, hogy a pártiroda ideiglenesen a főtitkár ügyvédi irodájában nyert elhelyezést.”³²

A dr. Gaál Alajos által kidolgozott szervezési elvek szellemében az Országos Magyar Párt Csíki Tagozatának Gyergyói Vezetősége Gyergyószentmiklós város községi szervezete, végrehajtó bizottságának kiépítésére és megteremtésére 1925. október 18-án délután 1 órára a Laurentzi szálló nagytermébe népgyűlést szervezett. A megyei elnökség által az 1925. október 10-én megfogalmazott felhívás a következőket tartalmazta:

„Gyergyószentmiklós város a maga magyar párti szerveit még nem választotta meg, arra mindez ideig sor nem kerülhetett. Szükséges, hogy az alapszabályokban lefektetett elvek alapján minden magyar község megteremtse azt a községi szervezetet, mellyel az Országos Magyar Pártba öntudatos és az ügyek vezetésére is befolyást gyakorló tagként valóságosan beilleszkedhetik. – Szükséges ez azért is, hogy a központi pártvezetőség a magyar kisebbségi társadalomnak minden legkisebb csoportjával a legbensőségesebb és a legközvetlenebb kapcsolatba kerülhessen a párt egységes állásfoglalásának és fegyelmezett vezetésének érdekében. – Mert csak a legszorosabbra fűzött egység és a legfeltétlenebb fegyelem biztosíthat kisebbségi sorsunkban javulást és adhat erőt és tekintélyt, ami pedig – mai elnyomatásunkból – teljes jogú állampolgárokká levésünk feltétele és záloga.

Az Országos Magyar Párt Csíki Tagozatának Gyergyói Vezetősége Gyergyószentmiklós város kö-

³¹ Uo.

³² Magyar Párti ügyek. *Székely Szó*, 1925. október 4.

zségi szervezete, végrehajtó bizottságának ilyen kiépítésére és megteremtésére f. hó 18.-nak délutáni 1 órájára a Laurentzi szálló nagytermébe népgyűlést hívott egybe, s arra Mindnyájakat, kik születéstöknél és érzületetegnél fogva magyarok vagytok, magyaroknak tartjátok magatokat – szent kisebbségi kötelességek teljesítése és jogok gyakorlása végett szeretettel hív meg egyenként és összesen.”³³

Az 1925. október 18-ára kitűzött gyűlést végül is nem 1 órára, hanem délután 4 órára hívta egybe a Magyar Párt járási tagozatvezetősége. Több mint 2000 darab meghívót nyomtatott erre a célra a magyar pártiroda, melyeket a város minden sarkába eljuttatott. A szervezésnek meg is lett az eredménye. A Laurentzi-féle terem zsúfolásig megtelt, ahol a gazdálkodók 90 százalékos arányban voltak képviselve.

Gaál Alajos e tömeget látván örömmel jegyezte meg a következőket: „Megérezte Gyergyószentmiklós magyar polgársága, hogy a Magyar Párt hívó szövegére meg kell jelenjen a nagygyűlésen, mert saját sorsáról fognak önmaguk határozni. Hogy milyen kicsinyes volt minden gáncs és ellenvetés, ami e gyűlés egybehívását aggodalmaskodók részéről helytelenítette – eklatánsul beigazolódott.

Féltették a harisnyás székely kezébe adni az ő sorának intézését és kitűnt, hogy bölcsességgel és öntudatosan vállalhata a fájáért, a közért rárótt munkát, mert rendelkezik az ahhoz megkívánt erényekkel és önzetlen, bátor elszántsággal. A vasárnapi megmozdulás az egyedüli helyes és célszerű a mi kisebbségi életünkben.”³⁴

A választás alapelvét a következőképpen állította szemben a kinevezés, a felülről irányított közösség demokratikus szellemével: „Választani kell a vezetőséget és nem kinevezni. Választani, hogy a selectio helyes és igazságos legyen, és hogy az érdeklődés elvitessék a falu legkisebb sarkához is. Nincs joga senkinek más úton jutni vezérszerephez, csupán az alulról kapott mandátum útján. Ez volt a vezéreszme, melynek alapján a vasárnapi nagygyűlés összehívott, s amely az eszme helyes voltát fényesen is bizonyította. November 2-án kerül sor gyergyói községekre, mely után országos akciót fogunk indítani a magyar falvak hasonló megszervezése érdekében.”³⁵

A gyűlés lefolyásáról a *Székely Szó* című hetilapban a következőket olvashatjuk: „A gyűlést négy órakor a gyergyói tagozat elnöke, Görög Joachim kanonok nyitotta meg. A méhek életéből vett meggyőző hasonlatot, amikor azok összefogott lábacskaikkal hatalmas munkára összekapcsolódnak, hogy szárnyveregetéssel légáramot indítsanak, ...kiszellőzi a füledt, romlott levegőt a kaptárból. Ez a heroikus

munka nem volna másképpen elvégezhető, csak úgy, ha mind-mind összefognak e nagy cél érdekében.

A méhek példája a mi összefövetelünk a magasztos cél érdekében. Megköszöni, hogy ily hatalmas tömegben gyűltek össze és gyűlést megnyitja, felkérve dr. Makkay Domokos titkárt, hogy a tárgysorozat első pontját, a végrehajtó bizottság megalakítását ismertesse választásra vonatkozó és a megnyitót előtt megejtett jelölést olvassa föl.

Dr. Makkay elmondja, hogy Gyergyószentmiklóson 6 tízes van, és circa. 1500 házszám a tízesek a felsorolt utcákból állnak és ismeri, hogy hány házat foglalnak magukban.

Minden 27–28 ház részére, választani kell ház csoportfőt, tízesenként annyit, ahányszor a 28 ház foglaltatik a tízesben. Ezen leválasztandó minden tízesben a házcsoporthoz élére egy tízes gazda, aki a házcsoporthoz kell együtt alkotja a tízes adminisztrációs elvét. Az egész községre pedig, egy községi elnök és egy titkár választasson, kik a 6 tízes házcsoporthoz és tizedgazdával együtt alkotja a községi végrehajtó bizottságot. Ezek a végrehajtó-bizottságok választják önmaguk, és a község tekintélyes polgárai közül a járási, lehetőleg megyei tagozat részére az intézőbizottságot s velük együtt üléseznek, lévén ezek tagjai a községi szervnek is.

Dr. Makkay fenti ismertetése után választást tízesenként a következőleg ejtették meg:

I. tízes 209 házszám, Tizedgazda Ferenczy Márton. Házcsoporthfők: Török Tamás, Korondi János, Selyem József Antalé, Kercsó József Andrásé, Ferencz Csiki István, Zöld Alajos, Szász Áron, Portik Ágoston.

II. tízes 211 házszám, Tizedgazda Kolumbán Ferenc Alberté. Csoportfők: György István, Balázs Sándor tanító, Blénesi Istváné, Lépot József, Kádár Vencel, Páll Vencel kereskedő, Blénessy Félix, Sándor Elek, Madaras Sándor kertész.

III. tízes 288 házszám. Tizedgazda Kémenes József. Házcsoporthfők: ifj. Páll Sándor, Páll Ferenc Alajosé. Madaras Balázs, Páll István, Csörgő Ferenc, Páll Ferenc, Páll Károly, Blénesi Ignác, Kolumbán Fen Balázsé, Csók Péter, Székely Imre korcsmáros.

IV. tízes 335. házszám. Tizedgazda id. Szász István. Házcsoporthfők: Madaras Albert, Miklós Ottó, Demeter Ferenc, Páll Sándor, Burján Péter Antalé, id. László István, Kádár Miklós, Szócs Lázár, Dániel Károly, Novák Béla, Portik János, ifj. Szász István.

V. tízes 226. házszám. Tizedgazda Gereőfi Csánád. Házcsoporthfők: Madaras Ágoston, Páll József, Kémenes István Andrásé, Kolumbán István, Kastal Álózi, Török István, Kémenes Miklós Andrásé, Kari Vencel.

³³ Székely testvérek! Uo., 1925. október 18.

³⁴ A Magyar Párt végrehajtó bizottságának megválasztása

Gyergyószentmiklóson. Uo., 1925. október 25.

³⁵ Uo.

VI. tízes 258. házszám. Tizedgazda György Fazakas András. Házcsoporthők: Bíró Vencel, Madaras Balázs Alajosé, Molnár András, Csiby János, Deutschek István, Stengel Károly, Szerkovits Andor, Jánossy Sándor, Réthi József, Szabó Vencel.

Gyártelepek: Köllő Félix Erdőipar, Ávéd István Benafa.³⁶

A városi alapszervezeteknek választás útján való létrehozása után kellett volna következzenek a falvak szervezetei, ahol a választásokat 1925. november 2-ára tűzték ki. A gyergyói intézőbizottság a következő személyeket bízta meg a választások előkészítésével:

„Tekerőpatak, Kilyénfalva, Újfalu: dr. László Dezső, Puskás István, id. Márton Lajos.

Ditró, Remete: Görög Joachim, dr. Józsa Andor, Csiby János, Varga János.

Alfalu, Csomafalva: dr. Gaál Alajos, dr. Bartos Gyula, id. Sándory Mihály, Szász István.

Szárhegy: dr. Mátis Albert, György Fazakas András, dr. Makkay Domokos.”³⁷

Az 1926. évi helyhatósági választások előkészítése

A Magyar Párt gyergyószentmiklósi vezetői már 1925 őszén megkezdték a felkészülést az 1926-os helyhatósági választásokra. A *Székely Szó* már 1925 októberének első napjaiban megkezdte a lakosság felkészítését a választás első mozzanatára, vagyis a választói névjegyzékben való jelenlét biztosítására. A *Legyünk résen* című újságcikk írója nem restellte kimondani, hogy a helyhatósági választásokkal kapcsolatos ismertetőjével propagandamunkát végez a magyar kisebbség érdekében. Ismertetőjének szövege a következő: „Gyergyószentmiklós város 15 tanácstagot, a többi községek 9-et választanak. Ehhez a számhoz felülről kineveznek Gyergyószentmiklóson 13-at, a községekben pedig 6-ot. Mint láthatjuk, a lakosság egyharmadával többet választ, mint amennyi a kinevezettek száma. Tehát a megválasztott tanácsstagok kezében lesz letéve a város és községek sorsa és jövője a szerint, milyen gerinces és mennyire lelkiismeretes emberekre adták le szavazatukat. A megválasztottak között nem szabad találtasson egyetlen egy sem, aki félre farag, vagy aki önmaga vagy néhány társának, vagy csupán csak egy osztálynak az érdekeit nézi és nem az összlakosság közös sorsáért, a közért dolgozik. Nem szabad találtasson olyan ki a kisebbségi sors árulója lehet. Nem szabad legyen egy sem, kit hatalmi terrorral meg lehet félemlíteni, a törvényességről le lehet téríteni. Bátor és önzetlen, ezen felül értelmes

és iskolázott emberekre van szükség, mert nyolc évre ezek kezébe tétetik le egy község vagyona és jövője. Ezek a megválasztott tanácsstagok a kinevezettekkel együtt fogják választani a primárt, vagy magyarul a főbíró. A megválasztott tanácsstagok nem lehetnek egymással rokonságban és nem lehet közöttük italmérő vagy állami tisztviselő, vagy olyan, aki bérlői viszonyban áll az állammal, vagy a községgel. A főbíró, vagy románul primár, a község első tisztviselője, kinek az új törvény több és nagyobb hatalmat ad a kezébe, mint a jegyzőnek. Tehát ezután a főbíró vagy primár az első és legnagyobb hatalom s csak utána következik a jegyző. Tehát igen fontos, hogy a községi primár személye úgy legyen kiválasztva, hogy tudásával és tanultságával tudja ezt a hatalmat magának biztosítani is. Éppen azért, hogy ne legyen a jegyző kezében játékszer és báb, nagyon fontos az ő személyének a megválasztása. Igen helyes volna, ha a mi székely községeink egy-egy jogvégzett vagy ahol ilyen nincsen, egy jegyzőviselt embert, vagy ha az sincsen, úgy föltétlen minél több iskolát végzett s lehetőleg a román nyelvben is jártas olyan személyt választanának meg bírónak, ki nem lesz a jegyző kezében, egyszerű teddide-teddoda, hanem a törvény adta jogával élni tudó, öntudatos erélyes feje lesz községének.”³⁸

Az újságcikk írója szerint fel kell készülniük minden eshetőségre, mivel a liberális kormány képviselői igénybe fognak venni minden törvénytelen eszközt a helyhatósági választások során. Szerinte „a liberális kormány utolsó nagy csatájára készül, melyet megnyernie nem szabad. Urnalopás, csendőrterror, megtevesztés, maszlag, duplafenekű urnák máris kilátásba vannak helyezve.” Majd felhívja a figyelmet, hogy „A törvény ezeket a legszigorúbban bünteti. Tehát, ha mi a törvény értelmében ezeket a gazságokat megakadályozzuk, csak a törvényességet segítjük előre, csak a jognak építünk piedesztált, templomot. Szembe kell szállani a törvénytelenességgel, jöjjön az magán, vagy hivatalos személytől. Ez a lopás a bőrünkre megy, s így nem szabad kíméletesek, elnézők legyünk velük szemben. Örködni kell a választás minden fázisa, részlete fölött, hogy a népakaratot ne lehessen meghamisítani. Bátran és önérzetesen kell megvédeni törvényben biztosított jogainkat, mert különben megérdemljük, hogy egy legyintéssel, egy cinikus mosollyal elintézzenek.”³⁹

Írásának végén az újságcikk írója felvállalja: „A Magyar Párt gyergyói vezetősége mindent meg fog tenni, hogy Gyergyó népe öntudatosan, felkészülve menjen ebbe a ránézve sorsdöntő küzdelembe. Az

³⁶ Uo.

³⁷ Felhívás a gyergyói községek magyar lakosságához. *Székely Szó*, 1925. október 25.

³⁸ *Legyünk résen*. Uo., 1925. október 4.

³⁹ Uo.

újonnan megalakult és a közeljövőben megalakítandó szervek el fognak juttatni minden egyes tudnivalót a legutolsó székely portáig, hogy a nagy valószínűség szerint november folyamán megtartandó választások a székely nép akaratát vihessék győzelemre.”⁴⁰

1926. január 1-jétől érvénybe lépett az új közigazgatási törvény, melynek értelmében azokban a városokban, ahol addig egy szűkebb városi tanács működött, átmeneti jelleggel az új törvény szellemének megfelelő tanács alakítandó. A vármegye korabeli vezetői úgy határoztak, hogy ezen tanácsban lehetőségig a polgárság azon egyedei foglaljanak helyet, kiket a közelgő választások folyamán nagy valószínűséggel amúgy is beválasztanának. E célból Handrea prefektus urat megkeresték a Magyar Párt vezetői, hogy ezen lista összeállítását bízva a párt plenáris ülésére, melynek határozata kétségtelenül egyezni fog a város polgársága többségének akaratával.

Handrea prefektus, dr. Germán alispán és dr. Ciuca polgármester elfogadták a Magyar Párt vezetőinek az ajánlatát. Ilyen előzmények után ült össze vasárnap kora délután a gyergyószentmiklósi végrehajtó bizottság, melynek tagjai a helyi intézőbizottsági tagok is az elnökséggel együtt, hogy a kérdést megtárgyalják és a létesítendő tanácsba a polgárság bizalmát bíró tagjait beválassza.⁴¹

Az új ideiglenes tanácsagokról a Görög Joachim tagozati elnök által összehívott gyűlés kellett hogy határozzon, melyre a Magyar Párt intézőbizottságával együtt a tisztikart, valamint a tizesgazdákat és házcsoportfőket is meghívta. A gyűlés összehívója a következőképpen köszöntötte a megjelenteket:

„Régi szívvel, – úgymond – és új reménységekkel jöttünk össze. A múltat az atrocitások, a szenvedés, a negáció jellemzik, melyet a mi erős lelkünk átszenvedett. Új reménységgel, mert a hatalom annyi haszontalan kísérletezés után, – úgy látszik – belátta, hogy nélkülünk nem kormányozhat, a mi megkérdezésünk nélkül felölünk nem határozhat. Ez lehetetlen. Az új közigazgatási törvény módot ad részben nekünk is, hogy saját sorsunk intézésébe is befolyhassunk. Részben csak, mert még mindig mostoha gyermekei vagyunk ennek az országnak. Mi ebbe is belenyugsunk, bár itt, ez a föld, hol abszolút majoritásban van a magyarság, egy tiszta és becsülettel levezetett választás után maga intézhetné lakóinak sorsát teljesen. A mai gyűlés célja, hogy Handrea prefektus úr által részünkre följánlott városi tanácsosi lista összeállítását megvitassuk. Olyannak tűnik föl előttem, mint a trójai faló meséje ez az ajánlat s azért

nem is tudom bizonyos gyanakvás nélkül fogadni azt. De mert a Magyar Párt központi szervei ebben a kérdésben már elvileg döntöttek, kívánatos, hogy mi is befolyjunk és részt vegyünk az átmeneti városi tanácsok összeállításába és annak munkájába. Hogy kik legyenek a tanács tagjai, kik vállalják a nehéz és lelkiismeretes missziót átmenetileg is? Ezért gyűltünk össze! Lelkiismeretileg független és szabad emberek, kik munkát és fáradságot életet és vért is szívesen áldoznak, ha kell hivatásuk közepette. Ezekre kell ruháznunk bizalmunkat. Önérdekeknek itt érvényesülnie nem szabad.

A kánai menyegzőn Krisztus urunk a vizet borrá változtatta és megszorította a kenyeret, hogy a vendégsereg vigadhasson mellette. Változzon a mi könnyeink árja örömmé, mely mellett köszöntsön egy boldogabb jövő ránk. Álljunk sorsunk hajója mellé becsülettel mind, hogy a boldogabb révbe evezhessen.”⁴²

Hosszas vita után a Magyar Párt gyergyói tagszervezete részéről a következő személyeket jelölték a tizenegy városi tanácsosi helyre: „idős Márton Lajos, Ferenczy Márton, Madaras Balázs, Kolumbán Ferenc, Kémenes István, dr. Szenkovits Andor, László István, dr. Dombi János, dr. Bartos Gyula, Görög Joachim, dr. Gaal Alajos.”⁴³

A prefektúra vezetői és a román polgármester nem fogadták el a Magyar Párt helyi vezetői által a városi tanácsba jelölt személyeket. A hatalom emberei valószínűleg máshol is visszautasították a magyarság képviselőinek részvételét a helyi tanácsokban. Mindez oda vezetett, hogy a liberális kormány január végén február 19-re tűzte ki a helyhatósági választások időpontját. A váratlan döntést dr. Makkay Domokos a következőképpen értékelte:

„20 nap áll mindössze, rendelkezésünkre ahhoz, hogy akaratunk megszülessék, elhatározásunk kialakuljon, 12 nap, hogy azt jelölés formájában azt járásbírószám elé terjesszük, hogy aztán a 20-ik napon teljesülésbe menjen az egyet erősen, összetartón akarás tiszteletet parancsoló symboluma képen.

Mert így kell lennie! S mert ha nem így lenne, annak szégyene súlyosan esnék latba kisebbségi történelmünk ítélőszéke előtt, hiszen tiszta, túlnyomó népeségű, abszolút székely vármegye vagyunk. Hogy pedig úgy legyen, amint említettem, hogy ez a választás az egyet-erősen akarás összetartó, eláruló megnyilvánulása legyen, ahoz egy kis elmélyedés, egy kis magunkkal számotvetés és csak az azután megszületett gondolatnak akarattá leendő emelése a szükségek.”⁴⁴

⁴⁰ Uo.

⁴¹ A Magyar Párt gyergyószentmiklósi végrehajtó bizottságának ülése. *Székely Szó*, 1926. január 17.

⁴² A Magyar Párt gyergyószentmiklósi végrehajtó bizottsá-

gának ülése. Uo., 1926. január 17.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Dr. Makkay Domokos: Választások küszöbén. *Székely Szó*, 1926. január 31.

A következőkben kitért a városi tanács jelölésénél szükséges társadalmi csoportonkénti összetételére is. Mint írja: „A város lakosságának társadalmi rétegződés szerinti arányban való képviselő választási joga vagyis az, hogy igazságosan felosztassék az érdekek és rétegek különbözősége szerint az a 15-ös számban törvényileg intézményesített lehetőség, amely az ügyek intézésébe beleszólást enged nekünk. Mindaddig nincs is arról kifogásoló szó, amíg a város túlnyomó többségét képező gazdátársadalom, azután a többi alkotó tényezők (iparosság, kereskedők és értelmiségek) között az arányszám a kulcs megállapítatik. Sőt, azontúl sem kifogás alakjában jelentkezik a hozzászólásom, csak meggondolás eredményeképpen és az elhatározásokat a legcélszerűbb és legjobb fele irányítani indítatva. Mert az arány megállapítása után senki úgy magára hagyatva nem lenne, mint épen a gazdátársadalom, ha azt cselekednők, hogy széttagoltan mindenik társadalmi osztály saját belügyének tekintené annak további elhatározását, hogy kebelükből kívül legyen a részükre jutott pár hely betöltve.

Ezt könnyen megteheti a kereskedő, az iparos-társadalom, hol a működési kör és az, ahhoz megkívánató, társadalmi felkészültség, műveltség, megfelelő törvényismeret és szakismeret magukban a foglalkozást űző egyénekben meg is van: tehát adottság. Mit csináljon azonban a gazdátársadalom maga a nép, népünk, akiért van maga a párt, aki maga termeli ki a saját véréből gondolkozóit és akiért mindannyian a létért, fajunkért, fennmaradásunkért a harcot vállaltuk és álljuk, ha belső elhatározásához, akaratának kialakításához hozzá nem járunk, ha ezt az elhatározást megszületni nem segítünk??

Gazdátársadalmunk ez az életerős,ős, ősgyökeres talaj, honnan minden vegetatív erő kisarjad, épen anyagot termelő, az élet elsődleges feltételeit produkáló-, nagymérvű elfoglaltsága révén – kenyeret keres, de a kenyerét megvédeni, törvényismerettel, tanultsággal, kellő intelligenciával megtartani, még ha képes is volt a béke normális éveiben, ma, a mai életünket elsorvasztó tendenciával szemben képtelen és ha ilyen kérdésekben magára marad: annak káros következményeit nem is ő, hanem nemzetfenntartó ereje fogja megérezni.

Ha magára hagyjuk őt és ő arra kényszerül, hogy a saját maga egyedeit vonja el az ekétől, a produktív munkától, hogy azt a lehetetlen, feladatot végezze, mire önmagából az intellektuel osztályt kitermelte, úgy az eke rozsdásan fog maradni, nemcsak az egyes más irányú elfoglaltsága miatt hanem azért, mert az a szántás helyett törvénykezésbe kényszerült egyes

lába alól ma a földet hamar ki fogják húzni és annak rövides eredménye leend, hogy az iskoláztatás, népünk egyeseinek kitermelődése, az intelligens emberek utánpótlása elmarad.

Itt, ennél a pontnál domborodik ki az, hogy minden nemzet – kitermelt intelligenciája és népi társadalmi osztályt képez. A demokrácia szava tehát nem szólam, hanem természeti parancsból fogamzó átérés: azoknál, akik azt nem fitogtatják; hanem szívükben viselik és cselekedeteik indító rugóinak ismerik el. Az elkövetkező választások alkalmából gazdátársadalmunk meg fogja kapni az öt megillető arányszámot, a 6 tízes alapján, a hatot.⁴⁵

A liberális párt, mely 1925 végéig mint kormánypárt a legtöbb magyarellenes rendelkezést szorgalmazta, 1926 elején a helyhatósági és a parlamenti választásokra együttműködést ajánlott fel a Magyar Pártnak. A két politikai alakulat közötti tárgyalások 1926 januárjának végén eredményre vezettek. Az ekkor megszületett egyezség körülményeiről a Magyar Párt elnöksége a következő nyilatkozatot adta ki: „Az Országos Magyar Párt elnöksége a párt összes tagozatainak elnökeit, illetőleg azok képviselőit február 2-ára értekezletre hívta össze, s azon az összes tagozatok képviseltették magukat. Az értekezletet Ugron István pártelnök délelőtt 10 órakor nyitotta meg s üdvözölve a megjelenteket, részletesen ismertette a politikai helyzetet, előadva, hogy a kormány részéről jött felszólításra a párt tárgyalásokba bocsátkozott a liberális kormánnyal a magyarság helyzetének tisztázása érdekében.”⁴⁶

A korabeli *Gyergyói Újság* tudósításából megtudjuk, hogy „A tárgyalásokon Bernády György dr., Gabányi Imre dr., Paál Árpád dr., gróf Teleki Arthur és Toldalaghy Mihály gróf vettek részt. A tárgyalások kezdetüket vévén, az elnöki tanács is foglalkozott azok anyagával s felhatalmazást adott a nevezett párttagoknak a tárgyalások folytatására. A tárgyalások során a kölcsönös közeledés odáig jutott, hogy Ugron István elnök a napokban szükségesnek látta személyesen utazni le Bukarestbe és meggyőződött arról, hogy a kormány részéről nyújtott, illetőleg kilátásba helyezett eredmények az adott helyzetben támasztható várakozásnak általában megfelelnek, a megállapodást az elnöki tanács felhatalmazásához képest elfogadhatónak találva, ahhoz elvben hozzájárult.”⁴⁷

A Magyar Párt tagozatainak elnökeivel tartott február 2-i megbeszélésen „a pártelnök ismertette a megállapodásokat, amelyek a nyelvhasználatra, a vallásügyi, közművelődési, igazságszolgáltatási és közgazdasági kérdésekre vonatkoznak és amelyek

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Az Országos Magyar Párt egyességet kötött a kor-

mánnyal. *Gyergyói Újság*, 1926. február 5.

⁴⁷ Uo.

a romániai magyarság számára az eddigi állapotokkal szemben jelentékeny haladást, illetőleg könnyítéseket nyújtanak.⁴⁸

Gaál Alajos a Székely Szóban megjelent írásában a következőképpen értékelte az egyezséget: „Zöld asztalnál kötött egyezséget a kormány a magyar kisebbséggel. A hihetetlennek tetsző hír íme rideg valósággá tett. Valljuk meg, pirulunk, arcunkba szalad a vér. Hát lehetséges ez?! Elszánt, minden jogtiprásra kész ellenségeinkkel fegyverbarátságot köthettünk mi, megkínzott, kiuzsorázott koldusok? És paktumot köthetett velünk nem létezőkkel, egy tollvonással elintéztettekkel, straineikkel a gőgös liberális had? Igen. Megtörtént. Asztalhoz ültek, megtárgyalni a béke pontjait, melyek alapján a gyarlóságok, bűnök között leltelt hét év bajai szanáltathassanak. Szögezzük le itt mindjárt, hogy ez a paktum nem a kölcsönös szimpátián, egymás becsülésén épült fel, hanem a legridegebb kényszerűség szülte azt. Ez a meztelen, le nem tagadható kényszer kétoldali volt: a magyar kisebbség részére egzisztenciális, a liberálisok részére pedig kormányzati kényszerűség.

Paktum csupán és nem béke! Az eleddig mereven elzárkózó Brătianu okosnak látta velünk szóba állani, mert már kellemetlenek voltunk a liberálisok részére. Részükről egy diabolikus sakkhúzás politikai trükk és semmi egyéb, amit nem szabad félreértenünk egy percre sem. Nem teremthet ez a választási paktum kormányzók és közöttünk lelki is nem fog ébreszteni szimpátiákat sem. Ennek lehetőségeit eljárták százszor és ezerszer már. A liberális mentalitás elavult, feudális maradiságával, kegyetlen bűnözésével, diktatórikus eszközeivel nem lehet kedves előttünk a jövőben sem.

Timeo Danaos! Féljünk tőlük, az ajándékot, paktumot, ígéreteket hozóktól, mert ők ha angyal bőrbe ártatlan fehér ruhába bújnak is csak liberálisok, kik az urnalopások gaszágait cinikus szívtelenséggel követették el csak a közelmúltban is. Most sem fognak miniszteri széket kínálni a paktumra csalt magyaroknak s nem fognak szelíd bárányokká válni a paktum kedvéért sem. Hat év meddő, keserves harca után ez a paktum csak próbálgatás, politikai manőver, minden belső emóció nélkül, igazi lelki szükséglettől mentesen, melynek alig lehetnek messze kiható, mélyen járó következményei, értékesebb eredményei.

Az igazi béke ideje még nem érkezett el, annak magva meg ki sem kelt s így be sem érhetett. Sorsdöntő órák, történelmi megrázkódtatások, egy egész nemzetre kiható vihar tragédiákat rejtegető szelei kergetnek asztalhoz majd hogy a lelkek békéjéről is tárgyalhassunk. Addig csak silány papirospaktumokat

kötünk még igen sokszor a liberálisokkal, vagy ha kell, másokkal, de az angard e marad feszesen, figyelve, harcra, rohamra készen továbbra is. Pirul az arcunk, de fejet hajtunk ez előtt az egyezés előtt, mert kényszerít rá a pártfegyelem. Szívünk nélkül csak az eszünkkel sorakozunk a közös harcfronton a községi választásokra föl. Talán ez a szívtelen, lélektelen munka kevesebb csalódást és fájdalmat fog hozni s ha nem is eredményekkel, de egy tapasztalattal gazdagítani fog: érdemes-e paktumra lépni a liberálisokkal? Ha nem csalódom, csalódnai fogunk ebben a liberális paktumban is.⁴⁹

Gaál Alajos írásához csatolta a liberálisokkal kötött paktum szövegét is, mely a következőket tartalmazta:

„1. A közigazgatási hatóságok és bíróságok első és második fokán szabad nyelvhasználat. Ez a rendelkezés azokban a városokban, amelyekben a lakosság fele magyar, azonnal, ahol pedig húsz százalék és több, ott rövideesen életbelép. Magyar az, aki annak vallja magát, vallás, név mellékes; az anyanyelve dönt, az anyanyelvet pedig a szülők állapítják meg.

2. Az egyházak autonómiája kétségtelenül elismerendő. Az egyházak és iskolák részére államsegély biztosítottatik.

3. A vallásügyi törvénytervezetet az egyházak képviselőinek bevonásával módosítják.

4. A kormány a magyar szövetkezetek önállóságát elismeri.

5. Az összes elvett gazdasági épületek és temetők az egyházaknak visszaadandók.

6. Az aradi és marosvásárhelyi kultúrpalotákat és a brassói Magyar Házat visszaadják. A kolozsvári konzervatórium magyar jellegét elismerik.

7. Az összes kormányrendeleteket magyar nyelven is kiadják.

8. A közjegyzői okiratok magyar nyelven is letétbe helyezhetők.

9. A harminc holdnál kisebb birtokok nem sajátíthatók ki, amennyiben mégis kisajátítatnak, annak értéke napi áron térítendő meg.

10. A törvényszékhez magyarul tudó bírákat is neveznek ki.

11. Telekkönyvi és perenkívüli ügyekben a magyar nyelv szabadon használható.

12. A cégtáblák és utcajelző táblák nyelvének ügyében városi a tanács dönt.⁵⁰

Ionel Brătianu miniszterelnök ezt a megegyezést megküldte Románia összes prefektusainak egy levél kíséretében, amelyben közölte, hogy a megegyezés értelmében a törvényhatósági városokban, valamint az összes városi községekben, még ha magyar is

⁴⁸ Részlet a Magyar Párt gyűléséből. *Gyergyói Újság*, 1926. február 6.

⁴⁹ Papíron. *Székely Szó*, 1926. február 7.

⁵⁰ A Paktum szövege. Uo., 1926. február 7.

a többség, a városi tanácsnak legalább a fele román lesz. Kivételek: Szatmár, Nagyenyed, Torda, Székelyudvarhely, Gyergyószentmiklós, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, ahol a tanács többsége magyar. Minden város polgármestere román, kivéve Nagyenyed, Szatmár, Gyergyószentmiklós, Kézdivásárhely, ahol a polgármesterek magyarok lehetnek. Az egyezség szerint a falusi községekben a magyarok aránylagos képviselőket kapnak.”⁵¹

Január utolsó napjaiban a gyergyószentmiklói tanács létszámával kapcsolatban a prefektus még egy korlátozó rendelkezést tett közlé. Eszerint a kormány megyei megbízottja „hivatkozva 287/1926 számú minisztertanácsi határozatra, pótrendelkezést adott ki, mely szerint városunk polgársága nem 15, hanem 12 városi tanácsost és négy póttagot választ.”⁵²

A *Székely Szó* szerkesztője szerint „Ezen rendelkezés előttünk érthetetlen, mert városunk lakossága meghaladja a 10.000 lélekszámot s így ellentétben áll a törvény idevonatkozó rendelkezéseivel is, de ha egyszerű választás, miért menjen rendben?”⁵³

1926 februárjának első napjaiban a Magyar Párt gyergyószentmiklói tagjai a csökkentett tanácsosi jelöltlista összeállítása érdekében megbeszélésre gyűltek össze. A tanácskozáson jelen lévő csíki tagok „elkészült listával jöttek”, így a gyergyóiaknak ki kellett jelölniük a vármegyei és városi tanácsokat. A kérdés csupán az volt, hogy a jelölőlistán milyen arányban szerepeljenek a társadalmi rétegek képviselői.

Dr. Gaál Alajos szerint a székely földbirtokos osztály a városi tanácsban legalább 6 taggal kellett volna szerepeljen. Az iparos, a földbirtokos osztály a saját jelöltjeit ki is írta, ellenben a kereskedők nem óhajtottak részt venni ebben, arra hivatkoztak, hogy „ők a városnál igen érzékenyen vannak anyagilag érintve, tehát részvételük csak kárukra lehet. Három ízben kellett őket megkeresni, megmagyarázni, hogy a tanács nem összeesküvő banda, melynek tagsága veszedelmet jelent az összességre és buzdítani, amíg végre olyan intenzíven vágta a dolog mélyére, hogy egyszerre 4 taggal óhajtották magukat képviseltetni.”⁵⁴

A jelölő listákat végül is nem a február eleji gyűlés határozatainak értelmében határozták el, hanem figyelembe kellett venniük a kormánypárttal megkötött, a listák összeállítására vonatkozó egyezséget is. A megváltozott helyzetet a *Gyergyói Újság* riportere a következőképpen mutatta be:

„Az utóbbi napokban az Országos Magyar Pártnak a liberálisokkal folytatott tárgyalása folytán

nyilvánosságra került paktum megkötése új fordulatot vett, amennyiben az nem bizonyult befejezett ténynek. Az idő rövidege miatt így a központ nem is bírta részletesen tájékoztatni a vidéki tagozatok elnökségét a jelölések mikénti megváltoztatása ügyében, s bizonyos kétségek között folytak a megbeszélések a további teendőkre nézve. Arról kellett ugyanis gyorsan határozni, hogy a paktum szerint történt megállapodásnak megfelelően elkészített jelölő listák megmaradjanak-e a régiiben, vagy a magyarság tisztán saját új listájával menjen neki a választásnak. Ez az elhatározás nem volt olyan könnyű, különösen nálunk, ahol színtiszta magyar a vármegye és amikor a paktum megkötését ért bizonyosság pillanatában is ellenkező vélemények akadtak.

Hiszen a megegyezés szerint a kormány a mi támogatásunkért nagyfontosságú nyelvi, közigazgatási, gazdasági könnyítéseket helyezett kilátásba, ami a paktum felbontásával megszűnt. Megszűnővén annak érvénye, a magyarság is feloldottnak érezte magát adott szavának köteleke alól, de, és itt győzött az a helyes magyar lovagias álláspont, amely az adott szó kitartása mellett tört pálcát az esetben is, ha a másik fél visszavonult vagy azt elodázta. Csíkszeredával értekezve tehát, egyöntetűen arra az elhatározásra jutottak, hogy a már előzőleg jelölt közös listát fogják benyújtani.”⁵⁵

A Gyergyói-medence falvai már 1926. február 8–9-én benyújtották jelölőlistáikat a járásbírósághoz. A legtöbb vita a gyergyószentmiklói jelölőlista körül alakult ki. Végül is Nap Gyula lemondott póttagságáról, helyére Crisan Parthenie volt városi tanácsost jelölték.⁵⁶ Az 1926. február 10-én délelőtt benyújtott gyergyószentmiklói jelölőlistán a következő személyek szerepeltek: „Görög Joachim, dr. Dobrean Mihály, id. Márton Lajos, Boeriu Artemie, id. Sándory Mihály, dr. Benke Antal, dr. Dombi János, dr. Gaál Alajos, Puskás István, György Béla, György F. István, Bíró Vencel. Póttagok: Lázár József, Barabássy József, Csörgő Ferenc Sándoré, Crisan Artemie.”⁵⁷

Az 1926. évi helyhatósági választások sikere

A február közepén lezajlott, két világháború közötti első szabad helyhatósági választásokon a jelölőlistán szereplő személyekre adta szavazatát Gyergyószentmiklós lakossága. A korabeli román hatalom ellenében fogadta a többségében magyarokból álló tanácsot, főleg pedig az ez által választandó magyar

⁵¹ Uo.

⁵² 15 helyett csak 12 tagot választunk. *Székely Szó*, 1926. január 31.

⁵³ Uo.

⁵⁴ Megtörtént a gyergyói jelölő listák benyújtása. *Gyergyói Újság*, 1926. február 12.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo.

polgármestereket mind Gyergyószentmiklóson, mind pedig Csíkszeredában. Ezért megfordult fejükben a választások eredményének megsemmisítése. A korabeli sajtóhírekből legalábbis erre a szándékre lehet következtetni. „Az *Adevărul* c. bukaresti lapban olvassuk, – írta a *Gyergyói Újság* tudósítója – hogy a kormány úgy a csíkszeredai, mint gyergyószentmiklósi városi választásokat, avval az indoklással, hogy a magyarság nem adott megfelelő számú helyet a tanácsban a románoknak és a polgármesteri széket nem látja románok által biztosítottak, megsemmisítette.”⁵⁸ Ezt követően a hír közlője feltette a kérdést: „Ha a hír igaznak bizonyul, meg kell valljuk; nagy meglepetés részünkre. Mit ér akkor az egyezmény, mire való volt írásos megállapodás?”⁵⁹

Ez a próbálkozás kapcsolatban volt Péter Julian prefektusnak a választások előestéjén tett gyergyószentmiklósi látogatásával, melyről a helyi lapban a következőket olvashatjuk: „A közigazgatási választások előestéjén rövid tartózkodásra városunkba érkezett Péter Julián prefectus, aki feltevésünk szerint választási kérdésekben akart tájékozódni. Ez alkalommal látogatást tett a városházán is, ahol az adminisztrációs törvénynek megfelelően a tisztviselő és ügybeosztások kérdésében informáltatta magát.

Több igen fontos városi ügyben, mint például aszfaltozás, állampolgársági lajstromok lezárása, városi alapok mikénti kezelése, erdőértékesítések stb., vonatkozólag, referáltatott magának.”⁶⁰ Valójában nem volt meglepődve a tanácsosi lista etnikai összetételével, főleg pedig azzal, hogy a városnak magyar polgármestere lesz a választások után. Ezért okot keresett a választási eredmények megsemmisítésére. Próbálkozása az *Adevărul* című lap tudósítása ellenére sem járt sikerrel. A helyhatósági választások szellemében a gyergyószentmiklósi városi tanács megalakulására 1926. március 8-án került sor. A gyűlés hivatalos levezetését és a beiktatást annak a személynek kellett elvégeznie, aki a választások eredményeinek a megszüntetésére törekedett. A helyi lap újságírója szerint „A prefektus emelkedett beszéd keretében üdvözölte a tanácsstagokat és az ünnepélyes aktuson résztvevő megjelenteket. Kérte, hogy elkövetkezendő működésük alatt az ország és a köz érdeke vezesse, s az együttműködés és megértés legyen az, ami eredményes munkájuknak gyümölcsseit biztosítani fogja. Nem lesz itt, úgymond, nehéz a feladat, mert meg van győ-

zödve a teljes jóindulat, megértés és munkakészségről, s ez esetben a megkezdendő munka áldásos gyümölcsseit is biztosítva látja. A törvény vonatkozó rendelkezéseit ismertetve, az új tanács tagjaitól bevette az esküt, mely után megállapította, hogy összeférhetlenség a tanácsstagok személyét illetőleg nem forog fenn.”⁶¹ A polgármester személyének a megválasztásáról a gyergyói hetilapban a következőket olvashatjuk: „Idősebb Márton Lajos, mint az új tanács legidősebb tagja, üdvözli a jelenlévőket s a megejtendő választásokat elrendeli, melynek eredményeképpen a leadott 18 szavazatból 13 szavazattal, mint abszolút többséggel, dr. Benke Antal ügyvéd lett polgármesterré megválasztva.”⁶² Az alakuló gyűlésen dr. Dombi Jánost, Boeriu Artemiu gör. kath. kanonok, György Béla bankpénztáros személyével kiegészítették a városi tanácsot, póttagoknak pedig Sándory Mihályt és György Fazakas Istvánt választották meg.⁶³

A gyergyószentmiklósi Városi Tanács első gyűlésére azonban csak 1926. április 13-án került sor. A tanácsülés lefolyásáról ismét csak a *Gyergyói Újság* riportere tudósított. A tudósítás szövege a következő:

„Dr. Benke polgármester röviden üdvözölve a tanácsosokat, az ülést megnyitotta. Első tárgy a két női tanácsos megválasztása volt. Dr. Benke polgármester elrendelte a törvényes titkos szavazást, amely rendelkezésre a tanácskozás félbe szakad. Rövid idő múltán a gyűlés megnyitása után, a leadott szavazatok közül 16 szavazat esett dr. Nagy Lajosnéra és 16 szavazat Kopacz Bélánéra, akik intelligenciájuknál fogva e súlyos felelősséggel terhelt helyet becsülettel, megérdemelték. A két női tanácsos a jövő gyűlésre lesz behíva, amikor az eskütételük is megtörténik. Mi, részünkről, csak helyeselni, tudjuk ezt a választást és üdvözlésünket küldjük két igaz úrnőnknek e szokatlanul ünnepi alkalommal.

Második tárgy a polgármesteri hivatal átvétele volt, amely aktusról felvett hiteles jegyzőkönyvet tudomásul vették a tanácsosok. Harmadik tárgy során a kisajátított városi erdők kisajátítási revíziója került sorra. Tekintettel arra, hogy a kisajátítási ügy jelenleg revízió alatt áll, azt, úgy a város, mint a vármegyei gazdasági felügyelő megfellebbezte, arra nézve a jelen városi tanács megbízást adott dr. Benke primárnak, járjon közbe, hogy a kisajátításnál valóban meghagyott területnél nagyobb rész hagyassák meg városfejlesztési és kultúrcélokra.

⁵⁸ A csíkszeredai és gyergyószentmiklósi városi választásokat a kormány megsemmisítette. *Gyergyói Újság*, 1926. február 26.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Péter Julián prefectus a városházán. *Gyergyói Újság*, 1926. február 19.

⁶¹ A gyergyószentmiklósi városi tanács megalakulása. – Üd-

vözlő beszédek. – Polgármester választás – Dr. Beke Antal az új polgármester. *Gyergyói Újság*, 1926. március 12.; Primár és községi tanácsos választások Gyergyóban. *Székely Szó*, 1926. március 9.

⁶² Uo.

⁶³ Uo.

Annak idején a kisajátító bizottság 7 holdat hagyott, illetve vett alapul »füst jog« szerint, azonban a vármegyei gazd. felügyelő öt holdra redukálva adta be fellebbezését.

A város megfellebbezte és kisült, hogy akkor 2500 füst jog lett alapul véve és elfogadva, de a valóságban most 3500-at is túlhaladja. A városi tanács tehát, erre az alapra helyezkedett és e szerint kéri a jogos revíziót.

Negyedik pontnak a békényfői széltörött fák ügye került elintézésre. Az erdőgondnokság még a múlt évben átirta a városhoz arra nézve, hogy van egy 1500 köbméter mennyiségű széltörött erdőrészt, melynek kiosztása, illetve értékesítése felől intézkedjék. Könnyebb megértés végett meg kell mondanunk, hogy ez az erdő a város adminisztrációja alatt áll, de a város lakosságának tulajdona. Így a város még a tavaly elhatározta, hogy egyszerűen ki fogja osztani. A hirdetést lapok útján közzé is tette, sőt a templom előtt is hirdette, hogy aki jogot formál erre, jelentkezék. Az emberek jelentkeztek, a város osztotta a bárcákat és a végén kisült, hogy cirka 2500 köbméterrel több lett kibárcázva. A bárcák nyomán a famennyiséget magán személyek és cégek hamar összevásárolták és elkezdtek hordatni s mikor az erdőgondnokság észrevette, hogy az általa jelzett mennyiségnél sokkal több fa került kiosztásra és elhordásra, beszüntette azt és a főispánhoz jelentést küldött intézkedés végett.

A főispán most az új tanácsnak adta le az ügyet elintézésre s így már előzetesen dr. Dombi tanácsos ki lett küldve ennek a kuszált ügynek felderítésére. Jelentés után kitűnt, hogy az eredeti állapotot már visszacsinálni nem lehet.

Döntést hozott tehát a tanács, és pedig úgy, hogy a ki nem elégítettek részére egy új döntési és kihasználási területet kér és összeállítva az igényjogosultak szükségletét, ki fogja elégíteni azokat is. Utolsó tárgy a hivatalos nyelven kívül a magyar nyelv bevezetése volt. A törvény 398. szakasza értelmében életbe lép addig is, amíg a legfelsőbb közigazgatási tanács hozzájárulását megadja.

Ezzel aztán az ünnepélyes, szinte történelmi jelentőségű ülés bezárult.⁶⁴

A *Gyergyói Újság* korabeli tudósítója a két világháború közötti időszak egyik kiemelkedő jelentőségű eseményének tekintette Gyergyószentmiklós közéletében a Városi Tanács első ülését. Mint írja: „Különös cím, de 8 év óta szokatlan, s valóban szenzáció számba megy a városi tanácsról beszélni. És pedig most annál is inkább, mert nemcsak hogy az utóbbi paktum és jog szerint is ebben a magyarság többségre tehetett szert, hanem azért is, mert a tanács élén magyar polgármester áll.

Adja Isten, hogy 1926-os dátummal Nagy-Romániában a kisebbségek is minél több joghoz jussanak. Bizonyára nem fogja sem az ország, sem bármely kormány kárát vallani.

Az emberi szabadságjogokat ma már úgy sem lehet, csak ideig-óráig véka alá rejteni és annál rosszabb. Így legalább, a háborús viharok csillapultával, lassankint visszatér a béke az új országhatárok közé és kevesebb sajnás, panasz híján tudja az ország összlakossága egyesült támogatással elsimítani a hallatlan pusztítás okozta tátongó sebeket és felépíteni a békés jólét, boldogság szerény hajlékait.⁶⁵

Dr. Benke Antal Gyergyószentmiklós vezetésébe be akarta vonni a város lakosságát. Ezért szakbizottságokat állított fel a tanácsosok és a társadalom minden rétegének bevonásával. A jelentősebb szakbizottságok a következők voltak:

Jogügyi bizottság, tagjai: dr. Fejér Mihály, dr. Józsa Andor, Karda Béla, dr. Kugler Vilmos, dr. László Dezső, dr. Mátis Albert, dr. Precup Emil, dr. Todor Béla.

Vallás, tanügyi és közművelődési bizottság, tagjai: Görög Joachim, Szabó György, Alexa Manculescu, Aurel Negoiescu, dr. László Dezső, E. Deér Kálmán, dr. Csiby Andor, dr. Makkay Domokos, dr. Gaal Alajos, dr. Bartalis Gyula, T. Imets Béla, Mihail Popoviciu, Sántha Albert, Gereöffy Csanád, Karácson Zakariás, Madaras István, Bálint Ákos, Varga János.

Erdő és mezőgazdasági, állategészségügyi és állattenyésztési bizottság, tagjai: Ioan D. Nitescu, id. Márton Lajos, Mélik István; Barabássy József, György F. András, Kolumbán Ferenc Alberté, Fülöp József állatorvos, Réthy József, Páll József Eleké, dr. Gaal Alajos, Kémenes József, Balázs Sándor, Bereczki Balázs, dr. Miklóssy Viktor, Madaras Albert, id. Szász István, ifj. Szász István, Ferenci Lajos, ifj. Páll Sándor, Kádár Vencel, Kémenes István Andrásé, Sándor Elek, Török István, Kolumbán István.

Ipari, kereskedelmi és pénzügyi bizottság, tagjai: Puskás István, Csiky Jenő, Elek Máté, Zakariás Lukács, Stengel Károly, ? József, Novák Béla, Nap Iuliu.

Egészségügyi és népjóléti bizottság, tagjai: dr. Nagy Lajos, dr. Dobribán Andor, dr. Gaal Alajos, dr. Csiky János, dr. Romfeld Endre, dr. I. Hociung, dr. Nagy Lajosné, ? Béláné, dr. Barthos Gyula, Brosz Alfonz, ? János.

Városrendezési bizottság, tagjai: László Antal, Vádkár József, Madaras János, dr. Csiby Andor, dr. Miklósi Viktor, dr. ? Ágoston, dr. Dobrean Mihály, Demeter Albert, Csiky Jenő, Madaras Albert, Kis Manó, Sándor Balázs.

⁶⁴ CsÁL, Fond 1, nr. inv. 1, dos. 179, 1926. április 13., 322–325, 326–329. és 330–332.; valamint A Városi

Tanács első ülése. *Gyergyói Újság*, 1926. április 16.

⁶⁵ Uo.

Sportbizottság (turisztika), tagjai: dr. László Dezső, E. Deér Kálmán, Lukács Tamás, dr. Makkay Domokos, dr. Gaal Alajos, dr. Csiby Andor, Gergely Zsombor, Kocsis Gyula.⁶⁶

Dr. Benke Antal és a melléje megválasztott tanácsosok tehát ambícióval láttak hozzá a város ügyeinek rendezéséhez. A fenti bizottságok létrehozásából láthatjuk, hogy az új polgármester városfejlesztési, kulturális és gazdasági tevékenysége során együtt óhajtott dolgozni a város lakosságának minden rétegével. A bizottságokba gondolkodó, véleményformáló személyeket hívott meg, akik kapcsolatot tartottak a tömegekkel, azért, hogy ezek elvárásait és szükségleteit a lehetőség szerint kielégíthesse.

Az alulról való szerveződés az 1926-os esztendei parlamenti választások eredményeire is pozitív következménnyel jártak. Egy ideig úgy tűnt, hogy a liberálisokkal kötött politikai paktum lehet a politikai siker záloga. Az egészségnek köszönhetően nemcsak a székellyföldi kisvárosokban választhatott a lakosság magyar polgármestert, hanem Marosvásárhelyt is megválaszthatták dr. Bernády Györgyöt városatyának. Mikor azonban a liberális kormányt megbuktatták, és Averescu lett a kormányfő, a Magyar Párt felbontotta a liberálisokkal kötött paktumot. Ennek az irányzatnak a képviselője, Ugrom István pártelnök lemondott, s helyébe a néppártiakhoz közel álló Bethlen György került a Magyar Párt élére, akinek a vezetésével a korábbi, az Averescu–Goga-párttal Csucsán és Bukarestben kötött protokollumot lehetett felújítani. Ez a politikai lépés is hozzájárult a Magyar Párt sikeréhez a parlamenti választásokon. Véleményünk szerint azonban a választások sikeréhez a Magyar Párt helyi szervezetén belüli, alulról való szerveződés járult hozzá döntő módon, mely maximális mozgósításra adott lehetőséget a gyergyói és a csíki közösségeken belül.⁶⁷ Gyergyó vidéke e választások eredményeként érte el a parlamenti jelenlétének a maximumát: egy országgyűlési képviselővel (dr. László Dezső személyében) és egy szenátorral (Görög Joachim örmény katolikus kanonokkal) képviseltette magát a romániai törvényhozásban.⁶⁸ Az is igaz, hogy a romániai magyarság is e parlamenti választások során érte el legnagyobb

sikerét a két világháború közötti időszakban. Ekkor a következő országgyűlési képviselők képviselték a Magyar Pártot a romániai törvényhozásban: Arad – Parecz Béla, Bihar – Kotzó Jenő és Weisz Sándor (ő volt a Magyar Párt első zsidó képviselője), Brassó – Szele Béla (vele kapcsolatban bonyodalmak adódtak), Csík – László Dezső és Willer József, Háromszék – Török Andor és Ignácz László, Maros-Torda – Bernády György és Szoboszlai László, Szatmár – Paál Árpád, Szilágy – Jósika János, Udvarhely – Bethlen György, Sebesi János és Laár Ferenc. A Szenátusban az 1926-os évi választások után a Magyar Pártot a következő személyiségek képviselték: Arad – Barabás Béla, Bihar – Kocsán János, Csík – Gyárfás Elemér, Háromszék – Sándor József, Kolozs – Balogh Artúr, Maros-Torda – Teleki Artúr, Szilágy – Domahidy Elemér, Temes-Torontál – Tornyai Gyula, Udvarhely – Szakács Péter.⁶⁹ A Magyar Párt arisztokratikus vezetősége kezdetben meg nem értéssel figyelte a párton belüli, gyergyóiak által kezdeményezett mentalitásváltást, melynek lényege az alulról való szerveződés volt, szemben a felső pártvezetés által kezdetben érvényesített, néhány ember utasításait végrehajtó vezetési-szervezési rendszerrel szemben. A lakosság alsóbb és közép rétegeinek bevonása a párt szervezeteinek tevékenységébe döntő módon hozzájárult a helyhatósági és a parlamenti választások idején a szavazóbázis kiszélesítéséhez és maximális kihasználásához. Ennek a kezdeményezésnek a sikerét a történelmi tízesek hagyományainak a kihasználása is elősegítette. A Magyar Párt korabeli vezetősége, ha nem is könnyen, mégis elfogadta a gyergyóiak kezdeményezését. A liberálisokkal és a néppártiakkal kötött politikai alkuk mellett ez a kezdeményezés is hozzájárult a Magyar Párt 1926-os évi választási sikereihez. Bethlen György pártelnök külön levélben köszönte meg a gyergyóiaknak a választásokkal kapcsolatos mozgósítást, de a legnagyobb elismerést a Magyar Pártnak az a döntése jelentette, hogy Gyergyószentmiklóson szervezték meg a választások után az Országos Magyar Párt nagygyűlését, ahol az alapszabályzat további módosításaival életképesebbé tették a magyarság politikai szervezetét.⁷⁰

B. Garda Dezső – Gyergyószentmiklós, Tudor Vladimirescu u. 7A., RO-535500; bgardad@yahoo.com

⁶⁶ Városi ügyek. *Székely Szó*, 1926. május 30.

⁶⁷ CsÁL, Fond. 1, nr. inv. 1, dos. 179, 350–351.

⁶⁸ Uo., 376.

⁶⁹ BALÁZS Sándor 2008, 52.

⁷⁰ GYÖRGY Béla 2003, 83–88.

Levéltári források

- Romániai Országos Levéltár Hargita Megyei Hivatala, Csíkszereda / Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Harghita, M.-Ciuc (Csíkszeredai Állami Levéltár, CsÁL)
- Fond 1, nr. inv. 1: *Gyergyószentmiklói Polgármesteri Hivatal levéltára*
Gyulafehérvári Főegyházmezei Levéltár Gyergyószentmiklói Gyűjtőlevéltára (GyFLGyL)
- Gyergyószentmiklói római katolikus plébánia iratai: *História Domus*
Tarisznyás Márton Múzeum, Gyergyószentmiklós (TMM)
- *Munkásmozgalmi dokumentumok*
Orel család levéltára, Gyergyószentmiklós (OcsL, magántulajdon)

Szemlézett hírlapok

- *Gyergyói Újság*, Gyergyószentmiklós
- *Ellenőr*, Kolozsvár
- *Kolozsvári Hírlap*, Kolozsvár
- *Székely Szó*, Gyergyószentmiklós

Irodalom

- BALÁZS Sándor
2008 *Magyar képviselet a királyi Románia parlamentjében, 1922–1933*, Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár.
- GYÖRGY Béla
2003 *Iratok a Romániai Magyar Párt történetéhez* (szerk. György Béla), Pro Print Könyvkiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Csíkszereda–Kolozsvár.
- MIKÓ Imre
1941 *Huszonkét év*, Budapest.

Viața politică în Gheorgheni după primul război mondial și Partidul Național Maghiar

(Rezumat)

Instabilitatea politică din Gheorgheni după sfârșitul primului război mondial culminează prin revolta așa-numitelor Gărzi Roșii, în noiembrie 1918. Liniștea publică este restabilită prin intervenție armată, iar localitatea este ocupată curând, în decembrie 1918, de către armata română. În mai 1919 noile autorități românești preiau și administrația civilă. Comunitatea maghiară din România interbelică reușește să-și asigure reprezentarea politică prin partid politic consolidat abia din decembrie 1922, prin Partidul Național Maghiar. În zona Gheorgheni urmează o perioadă de conflict intern maghiar, conducerea partidului fiind convins până la urmă să accepte inițiativa localnicilor privind necesitatea unei reorganizări din jos. Drept rezultat, în 1926 se obține o majoritate maghiară în consiliul local, partidul maghiar câștigând și postul de primar, iar Gheorghenii vor putea trimite un deputat și un senator maghiar în parlamentul României.

Public life in Gyergyószentmiklós (Gheorgheni) after the 1st World War and formation of the National Hungarian Party

(Abstract)

The study attempts to present the public life of a small Székely town, which was a commercial centre between Eastern Transylvania and Moldavia for centuries, based on archival and contemporary press sources. Transylvania's attachment to Romania imposed an unfavourable condition on the merchants and small artisans of Gyergyószentmiklós, as well as on the representatives of the wood processing industry. For the community, however, the real misfortune was the stabilization of the Romanian rule in the town, which was significantly promoted by the revolt of the so-called Red Guards. The strengthening of the national oppression prompted the inhabitants of Gyergyószentmiklós to organize their political interest representation. Some people from the small Székely town attended the inaugural meeting of the National Hungarian Party in Kolozsvár (Cluj), but, in the studied period, they also worked on the establishment of the local organization.

This self-organization was particularly necessary because of the behaviour of the Romanian counsellor Iuliu Florea and his colleagues, who were famous not only thanks to their anti-Hungarian policies, but also because of their habit to illegally spend public funds, public money.

One interesting episode in the public life of the town was constituted by the senatorial elections from the year 1923. For the senatorial position that remained vacant after the death of Baron Sámuel Jósika, the National Hungarian Party nominated the Gyergyószentmiklós prebend of the Armenian Catholic Church. The liberals also nominated an individual of Hungarian ethnicity for the elections, but this person did not represent Hungarian interests. The senatorial election was won by the liberal Géza Szócs, thanks to electoral fraud.

Another episode of the public life of Gyergyószentmiklós was when the Romanian authorities misled the observers of the League of Nations, who were investigating the development of the fate of the Hungarian minority from Romania. The study addresses the enforcement of the anti-Hungarian nature of the Romanian educational system in the schools of Gyergyószentmiklós and the legal restrictions against Hungarian confessional schools. The study illustrates the results of the 1925 annual financial audit conducted at the Gyergyószentmiklós City Hall. This demonstrates the corruptness of the city administration from that period, who only sought their own interests, ignoring the welfare of the town. The citizens of Gyergyószentmiklós wanted to escape from this critical situation through the creation of the National Hungarian Party. First, they tried to replace the organizational methods based on instructions coming from above with an organization based on people within the boundaries of the basic organization of Csík (Ciuc) County, through the inclusion of broad masses of the population into the political life. The people of Gyergyószentmiklós also sought reforms within the framework of the Hungarian National Party. At their initiative, the amendment of the Statute began, and the centre from Kolozsvár accepted the inclusion of the enterprising layers into the political organization. Moreover, they also agreed to the establishment of a branch of the National Hungarian Party in Gyergyószentmiklós. This branch was organized through the inclusion of the smallest unit of the ancient Székely autonomy, the tens. The smallest cells of the branch were the so-called house groups. The merger of several house groups led to the appearance of the tens, while the unity of six tens was held together by the branch from the town.

The inclusion of large sections of Hungarian population into the political organization led to the victory of the Hungarian Party at the 1926 annual local and parliamentary elections. The success of the local elections led to a Hungarian mayor and the formation of a local council with Hungarian majority in Gyergyószentmiklós. The study deals with the activity of this town council and of the Hungarian mayor, whose main concern was serving the public interest, rather than enforcing their own. As a result of the achievements from the 1926 parliamentary elections Gyergyószentmiklós had a representative (Dr. Dezső László) and a senator (Joachim Görög) among the national legislators. The political struggle and the related electoral successes of the Hungarian Party's Gyergyó (Gheorgheni) branch were rewarded by the National Hungarian Party through the fact that the national assembly from the fall of the year 1926 was organized in Gyergyószentmiklós.